

Den Andel
het verhaal van een
bijzonder dorp

Den Andel, het verhaal van een bijzonder dorp

Den Andel is een heel bijzondere plek. En wij zullen jullie vertellen waarom dit zo is. Het is een bijzonder verhaal.

We zullen dit niet in een keer doen, want het is een lang verhaal en we zijn al oud, heel oud.

Wij zijn Harm Jan en Yvonne. Ik (Yvonne) ben al 11006 jaar oud en Harm Jan zelfs nog iets ouder. Wij zijn hier terecht gekomen toen we als nomaden rond trokken in dit gebied. De zee was nog erg ver weg en het leek hier wel op een steppegebied, een droog gebied met weinig begroeiing maar wel bizons om op te jagen!

Toen we onze tenten hier opzetten voelden we al dat er iets bijzonders was. Er komen hier, precies bij de Oude Weer, aardstralen omhoog zo sterk, dat je je altijd gezond en gelukkig voelt en wonderlijk genoeg, niet verouderd. Daarom gebeuren hier ook altijd bijzondere dingen.

Klein nadeeltje is dat we hier niet weg kunnen omdat we anders onmiddellijk dood neervallen. Zodoende hebben we vanaf deze plek alle ontwikkelingen in het landschap meegemaakt. Het was alleen wel aanpassen geblazen! Al die veranderingen!

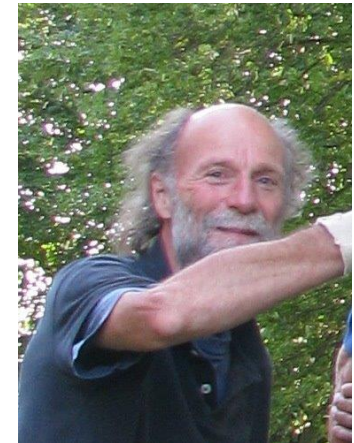
11000 voor Christus

Als wij al rondtrekkend in die aardstraal terecht komen, is de omgeving in Den Andel woest. Veel wind, kou en het losse zand waait overal heen.

Hier en daar wat geboomte. Er komt door al die wind ook nog een dikke laag dekzand op de oude harde ondergrond te liggen. Maar gelukkig gaan er bomen groeien, die houden het water vast.

Het is een prachtig heuvelachtig landschap. Wij gaan wonen in een dalletje van 7 meter diep, dus lekker uit de wind.

Later zal hier de Oude Weer gaan stromen!

9000 voor Christus

19 mei. Een mooie dag. We hebben net een boswandeling gemaakt. Er groeien hier vooral dennen, we zagen een paar eekhoortjes, een paar heerlijke eetbare planten en vooral de bosbessen waren heerlijk. Wij zijn echte bosbewoners want de zee is een heel ver weg. We kunnen hier eindeloos rondzwerven en jagen op elanden. Er is wel een zoetwater rivier vlakbij, de Hunze. Een aftakking, nu de Kromme Riet, is dichtbij en daar vissen we wel.

5000 voor Christus

Maar dan begint hier de veenvorming. De zee komt namelijk dichtbij, het zeepil stijgt door de opwarming van het klimaat en het zeewater duwt het zoet water omhoog. Voordeel is, de zee is nu al redelijk dichtbij, beloopbaar, ons menu wordt uitgebreid met heerlijke vissoorten. In alle lage delen gaat water staan. En ook wij gaan wat hogerop want de Oude Weer is geboren!

Den Andel, het verhaal van een bijzonder dorp

Wij wonen nu aan de rivier. Mooi houten huisje, winddicht gemaakt met klei.

4000 voor Christus

Maar dan 1000 jaar later krijgt de zee het echt voor het zeggen. Overal zeewater. Wij moeten op onze plek blijven dus we hebben een mooie boot gebouwd. En dobberen gezellig in de Oude Weer. Het is vandaag 11 Oktober. Het is een mooie heldere dag. Het is eb en we zijn even drooggevallen. rondom zien we wadplaten, zeevogels, bruinvissen. In het zuidwesten zien we een groot eiland liggen, de Winsumer hoogte. Daar zijn bomen te zien vooral lindebomen. Er wonen daar ook mensen dat zijn de zogenaamde hunnebedbouwers, zij leven onder andere van de vis in zeegeul waar wij op varen, omdat deze langs het eiland loopt. Ze hebben het best goed daar.

2000 voor Christus

Helaas, rond 2000 voor christus, raakt de zeespiegel zo hoog dat het eiland langzaam verdrinkt en we zien de hunebedbouwers vertrekken richting de Grote Markt in Groningen. Wij moeten in onze aardstraal blijven en blijven natuurlijk op de boot wonen. De dichtsbijzijnde haven is in Groningen. Alleen bij eb kunnen we af en toe een beetje op de plaat blijven. Dan eten we wel heerlijk vis, mosselen, kokkels en af en toe een zeehondenboutje. Walvissen zien we ook wel maar die zijn ons wat te groot.

1000 voor Christus

Dan worden we verrast want vallen we permanent droog. De zee trekt zich terug en het land heeft zich zo verhoogd door het zeezand dat we alleen nog maar in de geul kunnen varen. Dat water komt niet meer van zee maar is een soort rivier geworden, een afwatering van het achterland. We eten nu voornamelijk karper, snoek, paling. We zien nu, als we naar het zuiden kijken, een moerassig gebied. Als we naar het noorden kijken is het al net zo. Hoewel we gewoon hier blijven zitten hebben we wel wat last van de muggen. En natuurlijk van de witte wieven. Maar ach we

hebben dan toch wat afleiding.

Den Andel, het verhaal van een bijzonder dorp

600 voor Christus

En dan komt verdorie de zee weer terug. Maar die gooit wel mooi een zandrug neer. Hier groeit al snel (gras. Vooral door de zware stormvloed) gaat het soms snel. De Oude Weer is nu zout water en het lijkt ons een goed idee om op de kwelderwal te gaan settelen. We kunnen mooi het veen uit het zuiden gebruiken om te stoken en we kunnen ook het zoute veen gebruiken om zout te maken. Het leven wordt een stuk comfortabeler. Op de zandrug is de grond redelijk vruchtbaar

omdat er ook wat klei doorheen zit (zavel) en het achterland, omdat het wat sompig is gebruiken als weide grond voor een paar koeien en wat schapen. Het is niet helemaal ongevaarlijk want er zijn wel wolven en beren. Hermelijnen en otters dienen ons goed om er wat chiquer uit te zien.

jaar 0

Dan als Christus wordt geboren in het verre oosten, wordt ons gebied weer overspoeld maar dan door vreemd volk. Juist omdat het hier zo goed gaat, komen ze naar ons gebied. We hadden juist allemaal genoeg te eten en te drinken en een mooi leven. En dat vreemde volk, de Gauken, uit het oosten veroorzaakt veel problemen. Het zijn echte vechtersbazen. We houden ons maar een beetje gedeisd. Gelukkig wordt het er beter op als zich plotseling Romeinse soldaten vertonen, die plompverloren de Oude Weer opvaren in hun prachtige galjoenen. In plaats van oorlog voeren komen zij hier handel drijven. Wij kunnen mooi onze koehuiden

Grappig is dat Yvonne een scherf van die kruik 2000 jaar later weer terug vindt!

Wel honderdvijftig lang is het hier een drukte van belang. De Oude Weer is een prachtige waterweg naar het wad en via de kromme Riet, een zijtak van de Hunze, een paar kilometer naar het westen, kunnen we veen halen voor brandstof. Maar ook in het zuiden is nog genoeg te vinden. Het is hier redelijk boomloos, er is vooral weidegrond. Maar op de wierden in Den Andel staan wat bomen. Het weer is ongeveer zoals nu. best lekker. En zelfs geen harde wind en of dikke stormen.

slijten aan hun. Wij ruilen twee koeienhuiden voor een grote amfoor (stenen kruik) met wijn, en zijn helemaal verrukt van dat spul. Mede hierdoor laat Harm Jan de kruik helaas uit zijn handen vallen en de kostbare schat beland in de Oude Weer. Kapot!

Den Andel, het verhaal van een bijzonder dorp

300 na Christus

Maar zoals gewoonlijk gooit de zee weer roet in het eten. De Oude Weer wordt weer een brede eb en vloed stroom. Niemand blijft, behalve wij dan. Wij zagen de bui aan komen en hebben een oude boot van de Romeinen overgenomen en blijven hier drijven met potlood en perkament om de zaak in de gaten te houden. Iedereen gaat naar hogere oorden, zoals de wierden op de kwelderwallen, Warffum Baflo Rasquert enzovoort. Maar de wierden in Den Andel gaan koppie onder. De zee wordt weer woest, dikke stormen, wij zwaaien heen en weer. Dikke zandlagen voeren de geulen vanuit het noorden aan. Heel Den Andel verdwijnt onder een dikke zandlaag. Wel 2 meter wordt het hier hoger. En zoet water kan je hier niet meer vinden. Alleen de dobben op de wierden vangen het regenwater op voor de mensen daar.

800 na Christus

Dan 500 jaar later wordt het gelukkig wat rustiger. Er gaat weer gras groeien op de wierden. (andelgras) En wat gebeurt er, ja hoor, alweer andere volkeren zien ons vruchtbare landje. De Angelen en de Saksen komen vanuit het oosten aangezet. Door overbevolking zoeken ze andere gronden. Maar het

gaat nu ook om gewelddadige volkeren met lansen en speren. We zijn weer genoodzaakt ons aan te passen. Harm Jan heeft voor ons allebei een Saksische muts gebreid. Maar lang blijven ze niet, het zijn nomaden en

houden niet van zeelucht. Ze trekken verder westwaarts, zelfs naar Engeland. Een paar settelen zich in Sa(a)ksum.

Hoewel wij genoten van de rustige periode raken de wierden weer allemaal bewoond. Op die nieuwe kwelderwal gaan weer mensen wonen, en ook op de oude verlaten wierden. Allerlei slag. Drenten, stadgers, gelukzoekers. Er kan weer vee worden geweid en we stoken nog steeds op veen. Maar het veen bij Lauwersoog moet onder de klei worden weggehaald. Dat is beter om zout van te maken (dat levert ook goed geld op), en het andere wordt allemaal vanuit het zuiden over de riviertjes opgehaald. Wij vissen weer op snoek en zijn ook maar weer aan land gegaan. De Oude Weer is nog maar een paar meter breed en voert het water af vanuit het zuiden en voor de harders (een heerlijke zeevis) moeten we nu een paar kilometer naar het noorden.

Op een bepaald moment zien we mensen met lange pijen door het dorp heen trekken. Wat doen zij hier. Er worden hoge preken gehouden en onze goden worden voor gek gezet. Hun god staat bovenaan.

Wanneer ons ter ore komt dat een zekere Bernlef uit het Usquert, aan de andere kant van de Oude Weer van zijn blindheid wordt genezen, raken wij ook onder de indruk van de zich monnik noemende Liudger.

Den Andel, het verhaal van een bijzonder dorp

Al snel verrijzen er houten kerkjes op de wierden, ook bij ons! Een enkele keer komen er hier via de Oude Weer woest uitziende Vikingen die dood en verderf zaaien. Gelukkig gebeurt dat hier niet vaak, zoveel is er hier nog niet te zoeken. Tegen de zee beschermen de bewoners van den Andel zich door een ringdijk te leggen.

1100 na Christus

Maar dan, omstreeks het jaar 1100, zijn de kloosterorganisaties zo groot dat de mogelijkheid ontstaat om een dijk aan te leggen die het gehele achterland in één keer beschermd. En de plek waar het land het hoogste is opgeworpen wordt hiervoor uitgekozen. Dat scheelt een hoop sjuouwwerk. En dat van Eenrum naar Uithuizen. Precies over onze aardstralen! Een geweldige prestatie op zich. Alleen de Oude Weer, waar wij zo gezellig verblijven, wordt dichtgegooid. Wel doen ze er een paarholle boomstammen in met een klep om het zoete water door te laten en het zoute tegen te houden. Maar we kunnen nu zo naar Warffum toe lopen, het wordt een toeristische attractie! De meeste mensen wonen bij de kerk maar er zijn al wel veel mensen die ook elders achter de dijk gaan wonen. Dan komt boeren elite in opkomst want er is grond genoeg beschikbaar. Zoals Smeersum, Hoysum, Wiersemaheerd, Bosch enzovoorts. We zijn niet meer bang voor zee, en dat was wel een beetje dom. Blijkt later.

1200 na Christus

Want wij zien dat het waddengebied in het noorden door de aanleg van de dijk veranderd is. Het valt op dat in de verte de nieuwe wadplaat bijna niet meer overstroomd wordt bij hoog water. Nee we zien zelfs dat er een eiland komt en dat ze er vee op weiden. Maar omdat de zee niet meer naar het zuiden kan door de dijk is het gebied aan de noordkant van de dijk tot het eiland waddengebied geworden.

Het water komt met de vloed van het oosten tot bij Westernieland en loopt met eb weer wat terug. Het is een prachtig gezicht, we eten heerlijk kokkels. Voor de dijk er was konden we er nog rustig een eind naar het noorden lopen, maar nu niet meer. Vanuit Eenrum kunnen ze er makkelijk komen, want dat ligt hoog, maar wij en ook de Uithuizenaren moeten per boot met hoog water of door de blubber. Het is echter zo'n lucratief stukje grond en er loopt zulk kostbaar vee dat er een oorlog ontstaat over het bezit van het eiland. Wij hebben zelfs het gerucht gehoord dat de Eenrummers, die niet door de blubber hoeven, met hoog water koeien stelen, die van het klooster van Rottum waren.

Het is helemaal uit de hand gelopen. Het was zelfs zo erg, dat ze, om te zorgen dat de Uithuizenaren niet bij hen konden komen, de dam van de Oude Weer weggroeven en de zee weer het achterland instroomde. Vervolgens gooiden de Uithuizenaren hem weer dicht en gingen op jacht naar de Eenrummers. Kortom het was hier 20 jaar lang bepaald geen pais en vrede. Wij hebben hier wat te verduren gehad en zagen voortdurend voorbij razende hovelingen. Er wordt ook heel wat platgebrand.

Den Andel, het verhaal van een bijzonder dorp

Gelukkig worden nu de kerken van steen gebouwd en dat was niet uit luxe!

1300 na Christus

Maar ja dan komt de toorn van God en het weer verslechterd. De zee wordt weer woest, slaat door de oude dijk heen, mensen verdrinken omdat ze niet meer op terpen wonen, wat een ellende.

En wij houden weer een bootje in geval van nood natuurlijk.

Maar door de zee is gelukkig het land tussen het eiland en de oude dijk weer dicht geslibd en maken we van de nood een deugd en er kan weer vee opweiden. Maar het blijft lange tijd koud en woest, ze noemen het later wel de kleine ijstijd.

1700 na Christus

Een enorme storm heeft de dijken verwoest. Het was ook wel een beetje onze eigen schuld want door het geruzie lagen ze er slordig bij. Maar we maken van de middendijk in 1717 een zeedijk, en hebben weer mooi wat grond erbij. Dan zien de boeren wel zitten en die hebben weer veel arbeiders nodig. Het wordt hier weer druk. Dus de cafés rijzen uit de

grond, en in de zomer is het hier een drukte van belang met weer veel vreemd volk. Het lijkt hier wel Turkije zo klinkt het.

1900 na Christus

Maar ook dat veranderd weer en deze keer niet door de zee maar door de grote landbouwmachines. Arbeiders zijn niet meer zoveel nodig, huisjes komen leeg te staan, het is hier een verlaten bedoening.

Wij wonen nu in een stenen arbeidershuisje op de dijk. De Oude Weer is nog maar een slotje! Wel een slotje, dat net zoals toen het nog een woest rivier was, de grens is tussen de Gemeente Eemsmond en Winsum blijft. En ook de Kromme Riet, ooit een stoere zijtak van de Huze heeft al die jaren doorstaan, en geeft de grens naar De Marne aan.

En dan.... ja hoor weer vreemd volk. Deze keer uit het zuiden en het westen. Een enkele keer een verdwaalde Noor. Het arbeidersdorp veranderd vanaf 1960 in een kunstenaarsdorp die de hele dag high zijn. Behalve als de weed wordt gejat en dan zien we hier woeste hippies achter elkaar aan rennen. Maar goed wij hebben ons wederom aangepast en zitten hier op onze vertrouwde plek aan de Oude Weer, op de oude Dijk wat uit onze duim te zuigen en voor ons uit te dromen. Harm Jan heeft een enorme baard en Yvonne loopt ook niet meer naakt.

2000 na Christus

Gelukkig warmt het klimaat zo weer op, het gaat alweer lekker stormen en we kijken al weer uit naar een leuk bootje.